

COVID-19 VE BREXIT'İN KUZEY İRLANDA BARIŞININ GELECEĞİNE (HAYIRLI CUMA ANLAŞMASINA) ETKİLERİ

Yusuf Ertuđral¹

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'nın yıkım gücüyle Büyük İmparatorlukların devrildiği, tüm Avrupa haritasının değiştiği, insanların düşünce tarzlarının ve olaylara bakış açısının tamamen dönüşüme uğradığı Avrupa'da savaşın galiplerinden Birleşik Krallık'ın iç politikasında değişmeyen tek şey olarak Kuzey İrlanda sorunu tekrar gündeminde yerini almıştı. Birleşik Krallık Kolonilerinden sorumlu devlet bakanı (sekreteri) Winston Churchill (1921-1922) 16 Şubat 1922 tarihinde Kuzey İrlanda siyaseti üzerine en çok alıntılanan sözlerinden biri olan Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmasında; "... tufan azalırken ve sular azalırken Fermanagh ve Tyrone'un² kasvetli kulelerinin bir kez daha ortaya çıktığını

¹EUROPolitika dergisi Genel Yayın Yönetmeni

E-Posta: yusuf@europolitika.com & yusufertugral@gmail.com

²"Fermanagh" ve "Tyrone" 1922 – 1950 yıllarında Kuzey İrlanda Milliyetçilerin ağırlıklı olduğu Birleşik Krallık Parlamentosu seçim bölgesiydi.

görüyoruz. Tartışmalarının bütünlüğü, dünyayı kasıp kavuran felakette değişmeyen birkaç kurumdan biridir.” (Winston Churchill – 1922 Speech on the Ireland Situation, 2015) gözlemini dile getirmiştir.

Birleşik Krallık egemenliği altında olan İrlanda adası tek bir ülke halindeyken 1921 yılında İrlandalılar bağımsızlıklarını ilan edip özgürlüklerini kazanma talebinde bulundular. Bu tarihten itibaren ada ikiye bölündü. İrlanda Cumhuriyeti, Büyük Britanya ve İrlanda, Birleşik Krallık'tan bağımsızlık kazanarak, Kuzey İrlanda'yı oluşturan altı kuzey ili ise Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kaldı. Sendikacı ve büyük ölçüde Protestan topluluk Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalmak isterken, milliyetçi ve ağırlıklı olarak Katolik topluluk İrlanda'nın birleşmesi talebinde bulundu. Söz konusu bu tartışma onlarca yıllık siyasi kargaşaya ve şiddete neden oldu ve bunun sonucunda 3,600'den fazla insan öldürüldü (Sloat, 2018).

10 Nisan 1998'de Kuzey İrlanda'da Hayırlı Cuma Anlaşması imzalandı, 25 yıllık bir silahlı çatışma sona erdi ve Kuzey İrlanda'da güç paylaşımına dayalı yeni bir siyasi sistemin, adada daha büyük Kuzey-Güney entegrasyonunun yolunu açarak İrlanda ve AB içinde İrlanda ve İngiliz Hükümetleri arasında olumlu bir iş birliği ilişkisinin önünü açtı. 22 yıl sonra, Kuzey İrlanda, durumun yaygın silahlı şiddete geri dönmediği nadir barış süreci örneklerinden biri olmaya devam etmektedir. Söz konusu barış anlaşması, silahlı çatışmanın yokluğunun ötesinde, olumlu bir barışın birçok özelliğine sahiptir. Kusursuz bir barış anlaşması olmamakla beraber 2016 yılında yapılan Birleşik Krallık'ın AB üyeliği (Brexit) referandumuna kadar yavaş da olsa yeni siyasi düzenlemeler ve rızaya dayalı ilerleme duygusuyla önemli bir aşama kaydedildi (Doyle, 2020).

Brexit ile birlikte, her zaman ve her yerde hassas bir konu olan “sınırlar” meselesi Birleşik Krallık'ta sert tartışmaların başlamasına neden olmaya başlarken “eski defterlerin” de yeniden açılmasına neden olmuştur. Söz konusu bu sorunun yanında Londra'nın iç politika gündemini uzun bir süre meşgul eden İskoçya'nın 2014 yılında gerçekleştirdiği bağımsızlık talebinin yeniden tekrarlanma tartışmaları da yer almaktaydı (Öney, 2019). Bağımsızlık referandumunda İskoç halkı çoğunlukla AB'de kalma motivasyonu ile “Hayır” (%55,3) oyu kullanırken aynı kararlılıkla Brexit referandumunda (%62) ile AB'de kalmayı tercih etmişlerdi (Smith, 2019). Brexit'in yankıları ve sorunları sadece Kuzey İrlanda ve İskoçya ile sınırlı kalmayarak daha önce “bağımsızlığını” fazla gündeme getirmeyen Galler'de dahi “Brexit ile beraber, bağımsızlık referandumu” söz konusu olabileceğini tartışmaya açmıştır (Morris, 2018).

İskoçya ve Galler tamamen farklı olarak Brexit Londra'ya Kuzey İrlanda ile arasında “silah” ve “şiddet” içeren bir geçmişi bulunduğundan barışın halen kırılğan bir zeminde olduğunu gerçeğini hatırlatmıştır.

Söz konusu Brexit sorunlarının çözümü ile uğraşan Londra ilk olarak 2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan şehrinde keşfedilen ve 2020 yılının ilk çeyreğinde hızla tüm dünyayı etkisine alan Covid-19 (Koronavirüs) pandemisi sorunu ile karşı karşıya kalarak resmi analizlere göre Haziran ortasında Avrupa'da ölüm oranlarında en büyük artışı görerek birinci sırada yer alırken İskoçya ise üçüncü en büyük ölüm artışıyla karşı karşıya kalmıştır (BBC (a), 2020). Söz konusu Covid-19 ile Kuzey İrlanda için ise büyük bir test oluşturmaktadır. Zira Covid-19 ile mücadele, bölge yönetimindeki siyasi partiler arasındaki gerilimi canlandırırken Londra Hükümeti'nin (Muhafazakârların)

krizle yönetimi konusundaki tutumu duyulan öfkenin daha da yükselmesine sebep olmaktadır (Beesley, 2020).

Churchill'i haklı çıkartan gözlemi bir asır sonra dahi "kavgalarının bütünlüğü" büyük ölçüde kaldığını ve Birleşik Krallık'ın iç politikasının değişmeyen sorunu olarak yeni sorunlarla yeniden gündeme geldiğini görmekteyiz.

Bu analiz çalışmasında, Birleşik Krallık'ın AB'den çekilmesinin bölge için büyük zorluklar yaratacağını savunarak ilk olarak Brexit ile birlikte başlayan Kuzey İrlanda sınır sorununun ardından Covid-19 ile stres testinden geçerek barış anlaşmasının zor bir süreçten geçtiği ve bölgede yeniden potansiyel bir çatışma riskiyle karşı karşıya olduğu tartışılacaktır. Analiz çalışmasının açıkladığı gibi, Kuzey İrlanda ile İrlanda arasındaki sınır, AB ve Birleşik Krallık arasındaki tek fiziksel sınırdır ve sert bir sınırın getirilmesi üç konuda büyük bir etkiye sahip olacaktır; ilk olarak ekonomiye etkileri ile birlikte malların serbest dolaşımı üzerinde bir etkiye sahip olurken; ikinci olarak, 1920'lerden bu yana var olan Ortak Seyahat Alanı üzerindeki etkisiyle, insanların serbest dolaşımına ve üçüncü olarak da kırk yılı aşkın mezhep çatışmasının halen yarattığı reflekslerin canlı olduğu görülecektir. Zira, nispeten barışçıl Kuzey İrlanda'da bile, güç paylaşımında hükümetin Covid-19 sebebiyle okullarının ne zaman kapatılması gerektiği konusundaki anlaşmazlık, İrlandalı milliyetçi partiler İrlanda Cumhuriyeti'ne benzer bir zamanlama için bastırdıkça, bir çatışma tonu aldığı en güncel örneklerden biri olarak görebiliriz.

Gözlem ve araştırmaya dayanan bu analiz çalışmasında alan darlığından dolayı periferal (alt – devlet) milliyetçiliği, İrlanda kimliğinden ziyade durumsal ve stratejik konulara açıklayıcı cevaplar verilmeye çalışılmıştır. Zira kısa veya uzun vade tarafların stratejik manevraları

(paragmatik) ve uzlaşmaların (etnik) milliyetçiliğin (Kuzey İrlanda özelinde) şu anda meşgul olduğu konularda kimlik değişikliklerine (bağımsızlık talep motivasyonu) yol açabilir.

Birleşik Krallık'ın Geçiş Süreci'nin (Brexit) Seyri ve İç Politikaya Yansımaları

AB ve Birleşik Krallık arasında *yapılan* müzakereler sonucunda düzenli bir şekilde çekilmeyi sağlayacak siyasi bildirgeyi 17 Ekim 2019 tarihinde (50.Madde) AB liderleri Avrupa Konseyi'nde onayladılar (European Council, 2019). Söz konusu anlaşma ile Birleşik Krallık'ın AB'den düzenli bir şekilde ayrılmasına zemin sunmaktaydı. 20 Aralık 2019 tarihinde Brexit anlaşmasının İngiliz meclisinde onaylanması ardından (BBC (b), 2019) 1 Şubat 2020 tarihinde yasallaşarak 47 yıl sonra Birleşik Krallık AB'den ayrılmış oldu.

Söz konusu '*Çekilme Anlaşması*' öngörülen geçiş süreci 31 Aralık 2020'de³ sona ermektedir. Bu sürenin uzatılması söz konusu olmayıp söz konusu uzatma talebinin şarta bağlı olup 1 Temmuz 2020'ye kadar ortak bir karar ile alınması koşulu konmuştur. Ancak Mart ayından bu yana, Covid-19 pandemisinden kaynaklanan zorluklar nedeniyle her ne kadar müzakere turları devam ediyor olsa da (EUdebates.tv, 2020) Eylül'ün başında Johnson'un anlaşmalı ya da anlaşmasız gerçekleşeceği taahhüdü Brüksel'i Birleşik Krallık'ın anlaşmasız '*çekilme*' bir

³1 Ocak 2021'de AB ile geçiş dönemi sona erecek ve Birleşik Krallık (İngiltere) egemen bir ulus olarak tam, dış bir sınır işletecektir. Söz konusu bu durum ile İngiltere (GB) ile AB arasındaki malların hareketine denetimlerin yerleştirileceği anlamına gelmektedir, https://brexit.team/index.html?gclid=CjwKCAjwkoz7BRB-PEiwAeKw3q0iShzIYqkHYH_nOlim90HHpHfQoTujvWHEhfmHWiUXwS--tHMEPrBoC-dbMQAvD_BwE [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

Brexit'e yönelmesinden giderek daha fazla endişe duymasına sebep olmuştur (France 24 (a), 2020).

Brexit çekilme anlaşmasının⁴ önemli unsurlarından biri de Kuzey İrlanda'daki barış sürecini korumak adına İrlanda adasının açık bir sınırın sağlanmasıyla ilgili bölümdür. Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyeti arasındaki sınır⁵ İngiltere ve AB arasındaki tek kara bağlantısı olduğundan, Brexit anlaşmasının yapılması için geçen iki yıldan fazla süren çözüm adına yapılan tartışmalar tıkanma noktasına gelmiş durumdadır (Adam , Birnbaum, & Booth, 2020).

Söz konusu ihtilafın detaylarına bakıldığında, AB üyesi İrlanda ile kara sınırını paylaşan Kuzey İrlanda için kurallar üzerine odaklanmaktadır. On yıllardır süren şiddeti sona erdiren 1998 Hayırlı Cuma barış anlaşmasına göre, İrlanda'da sıkı bir sınır olmamalıdır.⁶ Bunu sağlamak için, İngiltere'nin AB boşanma anlaşmasının bazı AB kurallarının Kuzey İrlanda'da uygulanmaya devam etmesini gerektiriyor. Ancak Londra (*Muhafazakâr hükümet*) bunun uluslararası hukuku ihlal edeceğini kabul ederek iktidarın birçoğunu geçersiz kılmasını talep etmektedir (France 24 (b), 2020).

⁴Geri çekilme anlaşması için bkz. | New Withdrawal Agreement and Political Declaration, <https://www.gov.uk/government/publications/new-withdrawal-agreement-and-political-declaration>

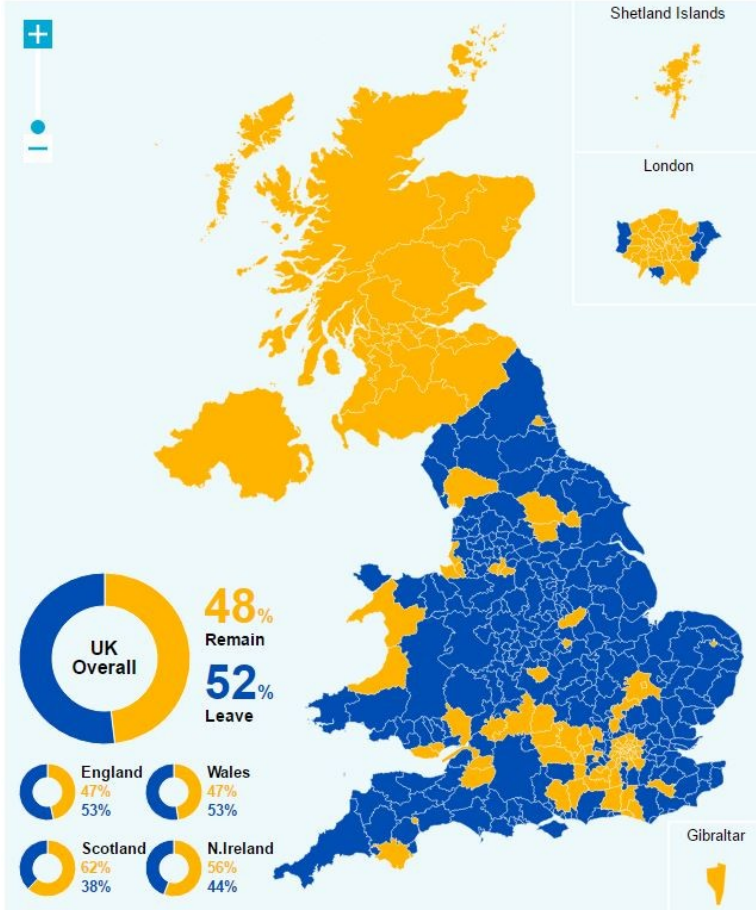
⁵İrlanda- Kuzey İrlanda Protokolü | Protocol On Ireland /Northern Ireland, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/840230/Revised_Protocol_to_the_Withdrawal_Agreement.pdf [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

⁶Bu anlaşmanın önemli bir kısmı Kuzey İrlanda ile ilgiliydi ve İrlanda Cumhuriyeti ile kara sınırının sertleşmesini önlemektir. Brexit, geçişinin sonunda, İngiltere'nin geri kalanı ayrılırken Kuzey İrlanda, AB tek mal pazarında kalacaktır. Söz konusu bu durum Kuzey İrlanda ile İngiltere'nin geri kalanı arasında mal ticaretinde yeni kontroller ve kontroller anlamına gelmektedir. <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-54092940> [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

Johnson hükümetin bu tavrına karşın Hayırlı Cuma Anlaşması'nın mimarları ve Birleşik Krallık eski başbakanlarından olan (Muhafazakâr Parti) Sir John Major (1990 – 1997) ve (İngiliz İşçi Parti) Tony Blair (1997 – 2007) *The Sunday Times*'ta birlikte kaleme aldıkları yazıda; h k metinin aldığı karara ilişkin olağanüstü müdahalede bulunmak için birleşerek hükümeti yasayı reddetmeye veya milletvekilleri tarafından mecbur bırakmaya çağıran bir yazı yayınladılar. Söz konusu yazıda Major ve Blair Bay Johnson'ın tartışmalı *İngiltere İç Pazar Yasası*'nın Kuzey İrlanda barış sürecini, ticaret müzakerelerini ve Birleşik Krallık'ın bütünlüğünü tehlikeye atacağı ikazında bulundular (Blair & Major, 2020).

Kuzey İrlanda'nın Brexit'e Bakışı ve Kuzey İrlanda Protokolü

Kuzey İrlanda'daki Brexit referandumunun özel sonuçlarından biri, temelde yatan siyasi bölünmelerle etkileşim biçimiydi. 2016 Brexit referandumunda, Kuzey İrlanda'da %56 AB'de kalma yönünde tercihini kullanmıştı. Brexit ile ilgili bölünme, İttihatçılar ve İrlandalı Milliyetçiler arasındaki siyasi bölünmeyi, 'orta zeminden' seçmenlerin de devam eden AB  yeliğine oy verdiğine dair kanıtlarla yansıtıyordu. Geniş çaplı bir çıkış anketi, kendi tanımladığı İrlandalı milliyetçilerin %88'inin AB'de kalmaya oy verdiğini, kendi tanımıyla sendikacıların %66'sının ayrılmaya oy verdiğini gösterdi. (*Harita 1'de görüldüğü gibi*)

Harita 1. "Brexit Referandumunda Londra, İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın Tercih Haritası"

Kendilerini İrlandalı milliyetçi ya da Ulster Sendikacı⁷ olarak tanımlayanların %70'i AB'de kalmadan yana tercihlerini kullanmışlardır. (Garry, 2016) Söz konusu bu oy verme davranışı, Kuzey İrlanda siyasi partilerinin tutumlarıyla uyumludur.

Ancak sürecin başından bu yana Kuzey İrlanda'da Brexit'e genel bakışın gerek sendikacı bir politikacı olsun gerekse de milliyetçi bir politikacı ya da İrlanda Cumhuriyeti'nde olsun İrlanda Brexit müzakere sürecini korumanın önemli bir statüko olduğunu düşünmektedir. Bundan dolayı da tarafların süreç içerisinde mümkün olduğunca esnek davranmaya çalıştığı gözlenmektedir. İrlanda Dışişleri ve Savunma Bakanı Simon Coveney geçiş dönemi sürecinde tarafların üç konuda hassas ve yapıcı davranılması konusundaki tavsiyesinde; (Naselli, 2017)

“Geçiş düzenlemeleri üzerinde anlaşmamız gerekiyor. Ancak buna ulaşmadan önce, üç net konuyu ele alan mevcut müzakere turunu geçmemiz gerekiyor: yurttaş hakları, yapılan ve yerine getirilmesi gereken mali taahhütler ve bunlara uyulması gereken İrlanda meseleleri sınır açısından çok karmaşık. Ancak, bu üç konuda ilerleme kaydedebilirsek, ticaret ve geçiş düzenlemelerine geçebiliriz.” hassasiyetlerin altını çizmektedir.

Coveney'in de belirttiği üzere “İrlanda sınırı” meselesi oldukça önemlidir zira Kuzey İrlanda'nın tarihi ve barışı sağlamak için yapılan anlaşmalar, sınırın görünür işaretlerinin kaldırılmasını da içeren hassas bir konudur. Korku, kameralar veya sınır direkleri gibi herhangi bir altyapının kurulmasının hedef haline gelip siyasi istikrarsızlığa yol

⁷Ulster Sendikacı Partisi, Kuzey İrlanda'da sendikalist bir siyasi partidir. 19. yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında Kuzey İrlanda'da destek toplayan parti, 1921-1972 arasında Kuzey İrlanda'yı yönetmiştir.

<https://uk.isidewith.com/tr/parties/ulster-unionist> [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

açabileceğidir. Kısaca *kontrollerden kaçınma planı* olarak da adlandırabileceğimiz “Kuzey İrlanda Protokolü” bu hassasiyetlerin çerçevesinde taraflarca müzakere edilmeye başlanarak kurallar belirlenmiştir.

Protokol uyarınca Kuzey İrlanda, AB'nin gümrük kurallarını uygulamaya ve ürün standartlarına ilişkin kurallarına (mallar üzerinde tek pazar olarak bilinir) uymaya devam edecektir. Ve bu, Kuzey İrlanda'dan (AB üyesi olmayan bir ülke) İrlanda Cumhuriyeti'ne (bir AB ülkesi) giden malların kontrollerini gereksiz kılacaktır. Söz konusu Protokol, yeni AB-İngiltere ilişkisinin ilk günü olan 1 Ocak 2021'de yürürlüğe girecek olup o güne kadar İngiltere, yukarıda da daha önce değinildiği üzere AB ile bir geçiş döneminde kalarak eskisi gibi ticaret ilişkileri devam edebilecektir (Edgington, 2020).

Söz konusu Kuzey İrlanda Protokolü, Johnson'un selefi eski Muhafazakâr Parti Başkanı ve Başbakan Theresa May (2016 – 2019) tarafından çözüm adına verilen altı sözden biriyken⁸ (Blanchard, 2017) bu düzenlemelerin yıllarca sürmesinden ve sıkışıp kalmaktan korkan Muhafazakâr milletvekilleri tarafından sıcak bakılmayarak reddedilmiştir. (Edgington, 2020)

Sürecin Londra tarafından ağırdan alınmasına ve sekteye uğratılma çabalarına siyaset bilimci ve uzmanlar tarafından şüpheyle bakıldığı yakın zamanda yapılan analiz ve akademik çalışmalara yansdığı

⁸a) Birleşik Krallık'ın ayrılmaz bir parçası olarak Kuzey İrlanda'nın statüsünü koruma ve destekleme; b) Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'taki tek pazar içindeki konumunu "tam olarak koruma ve sürdürme"; c) Birleşik Krallık içinde yeni sınırlar olmayacağına ve İrlanda adasında sert sınır olmayacağına dair bir taahhüt; d)Dördüncüsü siyah beyaz olarak "Kuzey İrlanda dahil Birleşik Krallık'ın tamamı AB gümrük birliğini ve AB tek pazarını terk edecek"; e)Kuzey-Güney iş birliğine ilişkin Belfast Anlaşmasında belirtilen "taahhütleri ve korumaları" sürdürme taahhüdü; f) Son söz olarak Kuzey İrlanda da dahil olmak üzere Birleşik Krallık'ın hiçbir kısmının Avrupa Adalet Divanı'nın yargı yetkisine tabi olmayacağı belirtilmekteydi.

gözenmektedir. Dublin Şehir Üniversitesi (DCU) Brexit Enstitüsü'nün birçok raporlarında ve makalelerinde⁹ Brexit Kuzey İrlanda'da barış için temel bir meydan okumayı temsil ettiğinin altını çizmektedir.

Henry Farrell *Foreign Affairs* için kaleme aldığı “Northern Ireland’s Brexit Problem – Does It Threaten the Good Friday Agreement’s Future?” başlıklı makalesinde; (Farrell, 2018) Birleşik Krallık’ın 1973 yılında AB üyesi olmasıyla İngiltere ve İrlanda arasındaki ilişkileri başka bir boyuta taşıdığını bunun en önemli sebebi olarak İrlanda’nın yeni pazarlar bularak hem Birleşik Krallık’la ve Avrupalı devletler ile olan iş birliğini yeniden canlandığını yeni bir politik forum sağladığının önemini altını çizmektedir. Farrell, birkaç on yıl boyunca, İrlanda’nın tarım ekonomisi, hızlı ve devasa büyüyen ekonomisi 2008 yılındaki ekonomik krizle iflasın eşiğine getirirken kısmi bir toparlanma ardından post- sanayi haline dönüştüğünü dile getirerek İrlanda büyüdükçe, etnik kimlik sorununu arka plana atarak kendisini küçük, başarılı bir Kuzey Avrupa devleti olarak görmeye başladığını belirtmektedir.

Nitekim, IRA (*Irish Republican Army* – İrlanda Cumhuriyet Ordusu) Hayırlı Cuma Anlaşması ile silahları bıraktığından bu yana ekonomisi

⁹(Bkz.) John Doyle and Eileen Connolly (2017) ‘Brexit and the Northern Ireland question’, in Federico Fabbrini (ed) *The Law and Politics of Brexit*. Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3102330 ; Garry, John (2016). ‘The EU referendum Vote in Northern Ireland: Implications for our understanding of citizens’ political views and behaviour’, *Northern Ireland Assembly Knowledge Exchange Seminar Series, 2016-17* (Kuzey İrlanda Meclisi) http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/knowledge_exchange/presentations/series6/garry121016ppt.pdf ; See Connolly, Eileen, and John Doyle. “Brexit and the Changing International and Domestic Perspectives of Sovereignty over Northern Ireland.” *Irish Studies in International Affairs*, Cilt: 30, 2019, s. 217–233. www.jstor.org/stable/10.3318/isia.2019.30.13

bundan yararlanarak istihdamda toparlanma yaşamıştır¹⁰ (The Economist, 2007). Brexit'in ardından İrlanda Cumhuriyeti ile Kuzey İrlanda arasında serbest dolaşım ve ticaretin ortadan kalkması ihtimali adada geçmişteki çatışma ortamına geri dönülmesinden endişesi ağır basmaktadır.

Covid-19 ve Ekonomik Durgunluğun Ortasında Birleşik Krallık'ta Tartışma Konuları

Birleşik Krallık'ın finans odaklı ekonomisi, küresel kredi krizinden sonra asla tam anlamıyla geri dönemedi. Yaşam standartlarında uzun vadeli iyileştirmeler için hayati öneme sahip olan üretkenlik artışı, büyük ölçüde durağan seyretti. Sanayi sonrası kuzey bölgeleri, güney kent merkezlerinin gerisinde kalmaya devam etmektedir. 2008 – 2012 *Küresel Ekonomik Kriz*'den bu yana, (*Tablo 1'da görüldüğü gibi*) ücretlerdeki ve iş yatırımlarındaki artış da gelişmiş ülkelerdeki en zayıf büyüme yaşandı. Bu arada, AB'den nasıl ayrılacağına dair yıllarca süren siyasi kargaşa, dikkati ülkenin temelindeki ekonomik hastalıklardan uzaklaştırdı (Parikh, 2020).

Dünya, Covid-19 salgını nedeniyle uzun süreli bir ekonomik gerilemeye hazırlanırken, Birleşik Krallık ve İrlanda gerek bu krizle gerekse de kısmen kendi kendine neden olan başka bir krizle, anlaşmasız bir Brexit ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Söz konusu tarafların karşı karşıya buldukları bu durumu İrlandalı gazeteci ve analist Jonathan Gorvett; “İngiltere ve İrlanda için Brexit ve Covid-19 mükemmel

¹⁰(Ayrıca bakınız) *Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland*, https://portlandtrust.org/sites/default/files/pubs/epm_northern_ireland.pdf [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

bir fırtınadır” öngörüsü karşı karşıya kalınan durumu özetlemektedir (Gorvett, 2020).

Yıl	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Ekonomik Göstergeler						
GSYİH (milyon avro)	1.846.607,0	1.809.578,0	1.573.465,1	1.709.606,7	1.746.587,1	1.901.001,4
Kişi başı GSYİH (avro)	30.700	31.700	30.200	30.500	30.600	30.400
GSYİH artışı (yüzde)	2,8	-1,0	-4,0	1,8	1,0	0,3
Maastricht Kriterleri						
Kamu borcu / GSYİH (yüzde)	42,2	52,7	67,8	79,4	85,5	90,0
Bütçe dengesi / GSYİH (yüzde)	-3,4	-5,1	-11,5	-10,2	-7,8	-6,3
Uzun Vadeli faiz oranı (yüzde)	4,46	4,50	-3,36	3,36	2,87	1,74
Enflasyon oranı (yüzde)	2,1	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8
Ödemeler Dengesi						
Cari işlemler dengesi / GSYİH (yüzde)	-2,6	-1,3	-1,4	-3,3	-1,4	-3,7
İş Gücü Piyasası						
İstihdam oranı (yüzde)	75,2	75,2	73,9	73,6	73,6	74,2
İşsizlik oranı (yüzde)	4,8	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9
Kadın işsizlik oranı (yüzde)	4,3	5,1	6,4	6,8	7,3	7,4
Genç (25 yaş altı) işsizlik oranı (yüzde)	12,8	15,0	19,1	19,6	21,1	21,0
Rekabet Gücü						
Ar-Ge harcamaları / GSYİH (yüzde)	1,72	1,78	1,85	1,8	1,77	-

Tablo 1. Birleşik Krallık'ın kriz öncesi ve sonrası ekonomik göstergesi (2008 – 2012)

Kaynak: Kaynak: Özsoz, M., (ed.), (2013). *Kriz sözlüğü*, İstanbul: İktisadi ve Kalkınma Vakfı, s.225.

Birleşik Krallık'ın AB'yi bir ticaret anlaşması olmadan terk etmesi, yalnızca Birleşik Krallık'ın en önemli ticaret ilişkisini değil ayrıca İrlanda'nın ticaret ilişkilerini de tehlikeye atacaktır. AB Birleşik Krallık'ın %45'ini satın alırken¹¹ Birleşik Krallık İrlanda ile ticaretinin hacmini %15 olarak hesaplamaktadır. Ayrıca İrlanda'nın diğer ülkelere ihracatının yarısından fazlası Birleşik Krallık'tan geçmektedir.¹²

İrlanda ve Kuzey İrlanda arasındaki kara sınırı Brexit'in ilk gündeminde bu yana Birleşik Krallık'ın ve Avrupa'nın en önemli yoğun

¹¹(Ayrıca bakınız) *Statistics on UK-EU trade*,

<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7851/>

[Erişim Tarihi: 19.09.2020]

¹²(Ayrıca bakınız) *Ireland's international trade and transport connections*

<https://www.esri.ie/system/files/media/file-uploads/2017-10/WPS73.pdf>

[Erişim Tarihi: 19.09.2020]

tartışma konusu olurken 31 Ocak 2020’de AB’den ayrılma için geri sayıma başladığı haftalarda Avrupa Covid-19 krizine girdi. Birleşik Krallık ve İrlanda salgınla mücadele etmek için çeşitli tecrit durumlarını uygulamaya başladığında İrlanda adasındaki Ortak Seyahat Alanı (*Common Travel Area- CTA*) ve sınır ötesi iş birliği yeniden gerginlik altına girmiş oldu. Böylelikle Brexit müzakerelerinde üstünde durulan “sınır” ve “seyahat” ile ilgili hassasiyetlerin ve CTA’nın önemini doğrulamış oldu (Murray, 2020).

Diğer yandan diğer önemli siyasi tartışma konu başlıklarından biri de Londra, Dublin ve Belfast arasındaki sınır sorunlarına ek olarak eklenen pandemiyle ortak mücadele etme konusu gelmektedir. Demokratik Birlik Partisi (*Democratic Unionist Party – DUP*) Birinci Bakan Arlene Foster ve Sinn Féin’den Birinci Bakan Yardımcısı Michelle O’Neill, okulların, üniversitelerin ve çocuk bakım tesislerinin kapatılmasıyla ilgili karşıt görüşlerin bulunmasıdır. Örneğin; İrlanda Cumhuriyeti ciddi bir netlik sunarak okulların 13 Mart’ta kapatılmasına karşın Londra’nın 20 Mart’ta bir hafta sonra okulları kapatmayı planlaması Kuzey İrlanda’nın Londra’ya yönetimin kararına tabi olmasında dolayı salgın karşısında geç tedbir uygulaması tepkiye neden olmuştur (Mullally, 2020).

Başka bir önemli tartışma konusu; uzun dönemden bu yana devam eden Londra’nın Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler özerk yönetimlerine adil kamu finans kaynaklarını dağıtmayarak çifte standart uyguladığıdır.

Zira, 8 Haziran 2017 tarihinde yapılan erken seçim sonucu eski Başbakan May beklentinin altında bir seçim sonucu olarak tek başına hükümeti kurma gücünü kaybetmişti. May ve partisi yeni bir seçimden çekinmesinden dolayı ve İşçi Partisi (*Labour Party*) eski lideri Jeremy

Corbyn ile büyük koalisyon kurması söz konusu olamadığından Kuzey İrlandalı Protestanların partisi olan DUP azınlık hükümeti kurmak zorunda kalmıştı. DUP ve Muhafazakâr Parti, sert bir Brexit ve AB'nin sınırlarının İrlanda Cumhuriyeti açısından mümkün olduğunda esnek olması konusunda asgari müşterek konularda birleşmekteydiler.

Fakat DUP ile yapılan azınlık hükümet ortaklığı iç politikada ciddi bir tartışma konusu olup Birleşik Krallık'ın politik birliğine ve (*diğer etnik unsurlar olan Galler ve İskoçya açısından*) tarafsızlığına gölge düşürmektedir. Ayrıca söz konusu mevcuttaki azınlık hükümet ortağı İrlanda'ya finansal açıdan bölgeye daha fazla para kanalize edilmesi sonucu İskoçya, Galler ve İngiltere'nin daha yoksul bölgelerine eşit davranılmaması sonucu doğurduğu gözlenmektedir. Nitekim Birleşik Krallık'a bağlı Galler'in Başbakanı Carwy Jones, güçsüz bir başbakanın görevde kalmasını sağlamak için ödenen bir rüşvet olduğunu belirterek tepkisini dile getirmişti (Ertuğral, 2019).

Sonuç Yerine

Geçiş döneminin sonu yaklaşırken ve Covid-19 hala acil bir sorun olarak gündemini korurken Brexit, belirsizliğini sürdürmektedir. 2016 yılından bu yana yoğun bir şekilde gündemden düşmeyen Brexit tartışmaları Birleşik Krallık'ın mevcuttaki sosyo-ekonomik ve etnik grupları ile olan sorunların çözümünü ötelemektedir. Analiz yazımızda değinmeye çalıştığımız ekonomiyle bağlantılı Kuzey İrlanda - sınır sorunları, Brexit ve Covid-19 sosyal sebeplerin doğması adına ciddi bir fay hattı oluşturmaktadır.

Söz konusu yaşanan ekonomik ve sosyal sebepler toplumsal ayrışma ve çatışmayı tetikleyen kök sebepler arasındadır (Çınar, 2017).

Norveçli sosyolog Johan Galtung, “*Transcend and Transform: An Introduction to Conflict Work*” adlı eserinde; etnik grup üyelerinin ekonomik ihtiyaç taleplerini giderecek unsurlara kayıtsız kalınmasının, etnik çatışmaları arttırıcı bir etki yaratabileceğini belirtmektedir. Galtung, ayrıca bir ülkede belli bir etnik gruba üye olan halkın daha iyi bir statüye sahip olması, diğer etnik grubunun sistemden dışlanması, çatışmaların ekonomik boyutunu oluşturduğunun altını çizmektedir (Galtung, 2004, s. 53). UNESCO’nun Kuzey İrlanda’nın gençliğine odaklanarak hazırladığı raporunda vurguladığı tespitler Galtung’un görüşlerini teyit etmektedir¹³ (UNESCO, 2019).

Galtung, söz konusu tespitlerine ek olarak sermayeye ulaşmada ayrımcı politikalar ülke içerisinde huzursuzluğa sebep olabileceği gibi domino etkisi yaratarak toplumlar arasındaki ekonomik istikrarsızlığın artmasına ve bunun sonucunda işsizliğin artmasına sebep olacağı konusunda da dikkatleri çekmektedir. Zira, işsizliğin artması, toplumların kendi arasında bir diğerini sorunun kaynağı olarak görmesine neden olup bunun neticesinde çatışma, toplumun tabanına yayılma etkisi gösterebilir (Galtung, 2004, s.53).

Kısacası, Galtug’un yaptığı tespitler ve analiz çalışmasında belirtilen tartışma konuları çerçevesinde Johnson hükümeti tarafından Covid-19 Pandemisi gölgesinde anlaşmasız bir Brexit kararı alınma çabaları Hayırlı Cuma Anlaşması ile rehabilitasyon sürecine giren Kuzey İrlanda barış sürecini tehlikeye atabilecektir.

¹³(Ayrıca bakınız) <https://senatormarkdaly.files.wordpress.com/2019/02/unesco-chairs-report-brexite-return-to-violence.pdf> [Erişim Tarihi: 19.09.2020]

KAYNAKÇA

- Adam , K., Birnbaum, M., & Booth, W. (2020, Eylöl 9). *Boris Johnson threatens to override Brexit deal. E.U. says that would break international law*. The Washington Post:
https://www.washingtonpost.com/world/europe/brexit-boris-johnson-international-law/2020/09/09/2ff59c12-f248-11ea-8025-5d3489768ac8_story.html adresinden alındı
- BBC (a). (2020, Haziran 30). *Coronavirus: England highest level of excess deaths*. BBC : <https://www.bbc.com/news/health-53592881> adresinden alındı
- BBC (b). (2019, Aralık 20). *Brexit: MPs voting on Johnson's Brexit bill*. BBC : <https://www.bbc.com/news/uk-politics-50854323> adresinden alındı
- BBC. (2020, Ocak 10). *Stormont: Why does Northern Ireland not have a government?* BBC:
<https://www.bbc.co.uk/newsround/38648719> adresinden alındı
- Beesley, A. (2020, Nisan 6). *Coronavirus poses big test for Northern Ireland* . The Financial Times:
<https://www.ft.com/content/5b97eb8c-7a9b-4f4a-8159-9d35b5e7a310> adresinden alındı
- Blair, T., & Major, J. (2020, Eylöl 12). *John Major and Tony Blair: Johnson must drop shameful no-deal Brexit bill or be forced to by MPs*. The Sunday Times:
<https://www.thetimes.co.uk/article/john-major-and-tony->

blair-johnson-must-drop-shameful-brexit-bill-or-be-forced-to-by-mps-cd9tkbfl3 adresinden alındı

Blanchard, J. (2017, Aralık 8). *Theresa May's 6 promises to Northern Ireland*. Politico: <https://www.politico.eu/article/theresa-mays-6-promises-to-northern-ireland/> adresinden alındı

Çınar, Y. (2017). *Çatışmayı Dönüştürme Safhasında Rehabilitasyon Süreci: Kuzey İrlanda Örneği*. İstanbul: Bilgesam Yayınları .

Doyle, J. (2020, Nisan 9). *22 Years after the Good Friday Agreement: Brexit, Covid-19 and New Governments*. DCU Brexit Institute News: <http://dcubrexitinstitute.eu/2020/04/22-years-after-the-good-friday-agreement-brexit-covid-19-and-new-governments/> adresinden alındı

Edgington, T. (2020, Eylül 8). *Brexit: What is the Northern Ireland protocol and why is it needed?* BBC : <https://www.bbc.com/news/explainers-53724381> adresinden alındı

Ertuğral, Y. (2019, 31 Ocak). *Brexit Sonrası Britanya'nın Politik Birliği'nin Geleceği: İrlanda ve İskoçya Bağımsızlık Sorunu*. <http://www.europolitika.com/brexit-sonrasi-britanyanın-politik-birliginin-gelecegi-irlanda-ve-iskocya-bagimsizlik-sorunu/>: EUROPolitika Dergisi adresinden alındı

EUdebates.tv. (2020, Eylül 16). *Brexit has arrived. Nothing has changed. Now what?* eudebates.tv: <https://www.eudebates.tv/debates/special-debates/uk-politics/brexit-has-arrived-nothing-has-changed-now-what/> adresinden alındı

- European Council. (2019, Ekim 17). *Special European Council (Art.50), 17 October 2019*. European Council:
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2019/10/17/art50/> adresinden alındı
- Farrell, H. (2018, Mart 29). *Northern Ireland's Brexit Problem Does It Threaten the Good Friday Agreement's Future?* Foreign Affairs:
<https://www.foreignaffairs.com/articles/ireland/2018-03-29/northern-irelands-brexit-problem> adresinden alındı
- France 24 (a). (2020, Eylül 14). *Analysis: Europe's growing fears of no-deal Brexit*. France 24:
<https://www.france24.com/en/video/20200914-analysis-europe-s-growing-fears-of-no-deal-brexit> adresinden alındı
- France 24 (b). (2020, Eylül 10). *EU mulls legal action against Britain over plan to break Brexit divorce deal*. France 24:
<https://www.france24.com/en/20200910-eu-mulls-legal-action-against-britain-over-plan-to-break-brexit-divorce-deal> adresinden alındı
- Galtung, J. (2004). *Transcend and Transform: An Introduction to Conflict Work*. Londra: Pluto Yayıncılık.
- Garry, J. (2016). *The EU referendum Vote in Northern Ireland: Northern Ireland Assembly Knowledge Exchange Seminar Series, 2016-17*. Belfast: Kuzey İrlanda Meclisi.
<http://www.niassembly.gov.uk/>:
http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/knowledge_exchange/presentations/series6/garry121016ppt.pdf adresinden alındı

- Govrett, J. (2020, Haziran 17). *For the U.K. and Ireland, Brexit and COVID-19 Are a Perfect Storm*. WPR:
<https://www.worldpoliticsreview.com/articles/28844/for-the-u-k-and-ireland-brexit-and-covid-19-are-a-perfect-storm> adresinden alındı
- McIntyre, C. (2020, Mayıs 14). *Could COVID-19 speed a reunited Ireland?* News Decoder: <https://news-decoder.com/could-covid-19-speed-a-reunited-ireland/> adresinden alındı
- Morris, S. (2018, Ekim 5). *Cataclysm of Brexit 'could lead to Welsh independence'*. The Guardian:
<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/oct/05/cataclysm-brexit-welsh-independence-plaid-cymru-adam-price> adresinden alındı
- Mullally, U. (2020, Mayıs 2). *How coronavirus is spurring the cause of a united Ireland*. The Guardian:
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/02/coronavirus-united-ireland-pandemic-> adresinden alındı
- Murray, C. (2020, Mayıs 14). *The Covid-19 Crisis Across The Irish Border*. UK in a Changing Europe:
<https://ukandeu.ac.uk/the-covid-19-crisis-across-the-irish-border/> adresinden alındı
- Naselli, J. (2017, Temmuz 20). *Facing Brexit: Ireland, Northern Ireland and the EU*. Chatham House:
<https://www.chathamhouse.org/expert/comment/facing-brexit-ireland-northern-ireland-and-eu?gclid=Cj0KCQjwnqH7BRDdARIsACTSAdthWpoUy1>

67C8-c3s0igJn-5L9XC2xsjEx-
2Uu9N5gn9xZVx3r_OQAaAt_vEALw_wcB adresinden
alındı

- Öney, Sezin. (2019). Kuzey İrlanda Örneği: Barışın Günlük Referandumu. *EUROPolitika Dergisi*, 47-50.
- Parikh, T. (2020, Eylül 18). *Brexit Is a Distraction from the United Kingdom's Real Economic Woes*. Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2020/09/18/brexit-distraction-economic-woes-united-kingdom-productivity-gdp/> adresinden alındı
- Sloat, A. (2018, Haziran 29). *Brexit Could Jeopardize Peace in Northern Ireland—and America Is Ignoring It*. Time: <https://time.com/5325315/peace-ireland-border-brexit/> adresinden alındı
- Smith, P. (2019, Ocak 16). *Will Nicola Sturgeon call for a second Scottish independence referendum before the end of Spring?* İTV News: <https://www.itv.com/news/2019-01-16/nicola-sturgeon-second-scottish-independence-referendum> adresinden alındı
- The Economist. (2007, Mayıs 10). *Northern Ireland 'A time of peace'*. The Economist: <https://www.economist.com/britain/2007/05/10/a-time-of-peace> adresinden alındı
- UNESCO. (2019, Şubat 18). *Northern Ireland Returning to Violence as a Result of a Hard Border due to Brexit or a Rushed Border Poll: Risks for Youth Research Report*. Senator Mark Daly: <https://senatormarkdaly.org/2019/02/18/northern->

ireland-returning-to-violence-as-a-result-of-a-hard-border-
due-to-brexite-or-a-rushed-border-poll-risks-for-youth-
research-report/ adresinden alındı

Walker, T. (2020, Eylül 7). *Brexit And Covid-19: The Future Of
Britain And Europe Amidst A Global Pandemic*. The New
Federalist: [https://www.thenewfederalist.eu/brexit-and-
covid-19-the-future-of-britain-and-europe-amidst-a-
global?lang=fr](https://www.thenewfederalist.eu/brexit-and-covid-19-the-future-of-britain-and-europe-amidst-a-global?lang=fr) adresinden alındı

Winston Churchill – 1922 Speech on the Ireland Situation.
(2015, Kasım 26). UKPOL (Political Speech Archive):
[http://www.ukpol.co.uk/winston-churchill-1922-speech-
on-the-ireland-situation/](http://www.ukpol.co.uk/winston-churchill-1922-speech-on-the-ireland-situation/) adresinden alındı